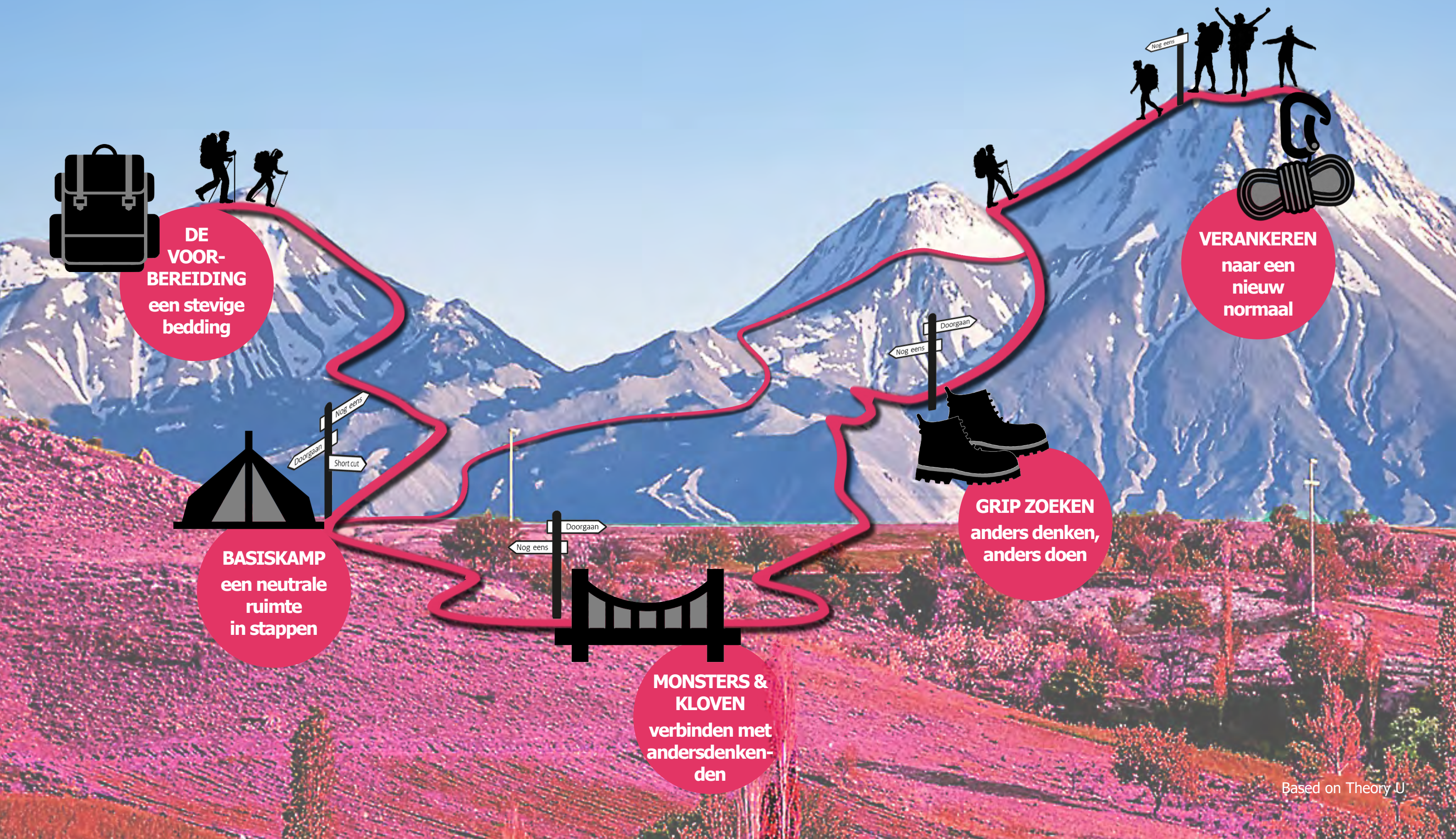


REISVERHAAL CIRCULAIRE ECONOMIE





DE VOOR- BEREIDING een stevige bedding



1 Een stevige bedding maken

We durven te dromen. Onze ambitie en drive liegen er niet om: een wereld op voorhand wordt ingezet op het duurzaam inzetten van mensen, processen en middelen. Waarin grondstoffen hergebruikt worden en energie na gebruik wordt teruggewonnen. Een wereld waarin het logisch is dat we zo denken, en duurzaam ontwikkelen de norm is geworden. Een gesloten kringloopketen. Niet alleen met spullen, maar ook circulariteit van kennis en middelen. Een echt circulaire wereld.

Terwijl we in gedachten al op de top van de berg staan waar onze visie werkelijkheid is geworden, weten we dat we nog een hele tocht te gaan hebben. Een tocht waarin we veelkoppige monsters tegen kunnen komen, en schijnbaar onoverbrugbare kloven. In een systeemwereld die nog op een heel andere golflengte is ingericht. Een tocht waarin we anderen willen verleiden om mee te bewegen. Deze **tocht zal veel van ons vragen: uithoudingsvermogen, lef, kritische zelfreflectie, (onze eigen) monsters** in de ogen kijken en **de weg die we voor ogen hebben ook ter discussie** durven stellen. Er is een diepgaand besef: **deze reis kan ieder van ons niet alleen volbrengen.**

We organiseren daarvoor een stevige bedding. In de vorm van **maatjes**. In onze eigen werkomgeving en daarbuiten. Om samen mee op te trekken, om te **sparren**, om **op adem te komen**, om ook onze frustraties en ergernissen af en toe te delen. Dit vraagt tijd investeren in relaties, het goede gesprek voeren, netwerken etc. Maar, hiermee leggen we de basis voor samenwerking en het nemen van eigenaarschap gedurende het proces. Waarin we elkaar ook voeden en scherp houden op ieders eigen balans en energie. Met een **netwerk van gelijkgestemden** om te reflecteren en te leren van elkaars ervaringen. Niet té comfortabel, anders blijven we hier hangen en gaan we het echte avontuur niet aan.

Voorbeeld(en)

Verschil maken

'Ontdekkend leren is niet een uitgestippeld pad, waarop je van tevoren weet wat je gaat tegenkomen. Het is niet per definitie "leuk". We zijn gestart met een kleine groep intrinsiek gemotiveerde mensen, die het verschil willen maken.'

Maatjes zoeken

'Wat het vraagt is doorzettingsvermogen, van mij en de partners in de keten, lange adem. Werken samen met overheid en bedrijven binnen Greenchange. Opgezet met gezamenlijke doel en ambitie om leefomgeving circulair te maken.'

Circulaire economie: groot denken – klein organiseren

Aanhoudend stapjes zetten in de praktijk van circulaire economie en biobased in Zeeland.

(Half-)producten en tools

Persoonlijk maken

Model over het verbinden van je persoonlijke (CE) focus aan jouw project, als basis voor wederkerige relaties. Hoe stap je er zelf in?

De kracht van een verhaal

De kracht van een verhaal is een belangrijk element om stappen te zetten en mensen mee te nemen in je denken.

Creëer beweging

Transitie betekent per definitie verandering. Je wilt van situatie A naar situatie B bewegen.

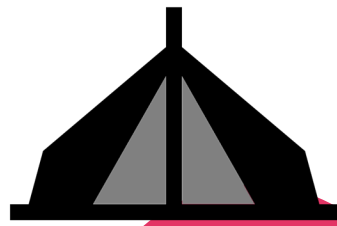
Leef in parallelle werelden

Maatschappelijke veranderingsprocessen vinden plaats op vele niveaus, op verschillende plaatsen, in verschillende domeinen en sectoren, in real life en op internet, in hoofden en in harten. Slimme sturing is leven in deze parallelle werelden.

Spanningsvelden & dilemma's

Persoonlijke ambitie is keihard nodig om eraan te beginnen, maar durf je die ook ter discussie te stellen: is CE het ultieme streven?'

Wat heb je hier al te doen in de balans idealisme-realisme, voor jezelf en je project? Of probeer je toch vooral een snel bruggetje te bouwen met alleen gelijkgestemden...?



BASISKAMP
een neutrale
ruimte
in stappen



2 BASISKAMP - open een nieuwe ruimte in stappen

Onze ontdekkingstocht gaat van start. We zoeken nu ook de verbinding met een **ander soort 'maatjes'**: mede-reizigers, ook uit andere werelden, mede-mogelijkmakers, met wie we inhoudelijk op pad gaan, onontgonnen gebieden in. Maatjes waarmee we samen de rollen dekken die nodig zijn. Het is spannend en ongemakkelijk. Het is een reis in een richting die we alleen nog in grote lijnen kennen. Hoe zou de weg eruit zien, wat gaan we tegenkomen? We stappen vol goede moed een wereld in van nieuwe ideeën, mogelijkheden en verkenningen. Met systemen en mensen die andere beelden en belangen hebben dan wij. We weten vooral dat we heel veel nog niet weten. Dat **niet-weten** moeten we **aangaan** als we echt willen vernieuwen.

Om dat te doen, zorgen we samen met mede-reizigers voor een **veilige ruimte** waarin we ons **openstellen** naar elkaar. Onze eigen 'kleur' even loslaten om samen te onderzoeken en op pad te gaan. Ons basiskamp. Een plek waarin we echt naast elkaar staan en ieders **rol** helder is. Hier gaan we samen het onderzoek aan naar wat er gebeurt en wat we zelf te doen hebben. Verschillende werelden komen hier bij elkaar. Onze idealen of de weg daar naartoe worden niet vanzelfsprekend gedeeld. We **selecteren op energie**: mensen die ook echt willen, bereid zijn om onze verschillen te overbruggen voor een hoger doel. Daarvoor stappen we er **open** in, nemen we onze **belangen** en **opgave** mee, zonder ons erachter te verschuilen.

In deze veilige ruimte bespreken we inhoud, maar meer nog proces en onze eigen leerprocessen. We **reflecteren op verschillende perspectieven** en hoe we kunnen aansluiten op elkaars belangen en ambities. We verbinden ons steeds meer, doordat we onderzoeken hoe we ons tot elkaar verhouden. Het valt soms niet mee ons **eigen oordeel aan de kant** te zetten om echt **nieuwsgierig** te blijven. En daar draait het hier om.

We merken dat we elkaar gaandeweg steeds meer vertrouwen en het ongemak samen aangaan, door de ervaringen die we samen opdoen. Deze **sterke verbinding** gaat voor op het resultaat.

Voorbeeld(en)

Opbouw Waarde van Water en Aarde

De voorbereiding met partijen naar een grotere bijeenkomst over de waarde van grond & slib, om zo dit onderwerp een extra impuls te geven en daarmee de transitie naar een gezonde bodem te versnellen.

Lisdodde- de plant als verbindende kracht

Circulair ontwikkelen met de plant als verbindende kracht! We spreken met Hans Sloodweg van adviesbureau ORG-ID, Cees Bol van woningcorporatie QuaWonen en Jan Strijker van de Provincie Zuid Holland.

(Half-)producten en tools

Waardewijzer

Een spel ontwikkeld om vanuit gezamenlijkheid te werken aan hetzelfde vanuit ieders ambitie en mijlpalen.

Samenwerken in de tussenruimte

Voor grote vraagstukken van deze tijd, zoals de klimaatverandering, de energietransitie, de biodiversiteitscrisis, het voedselvraagstuk kan geen enkele partij alléén de oplossing brengen.

De kracht van een beeld

Een beeld zegt meer dan 1000 woorden en kan werken als een virus.

Start met 8!

8 is niet zomaar een getal: start met 8 personen naar de hele bevolking van Nederland.

Spanningsvelden & dilemma's

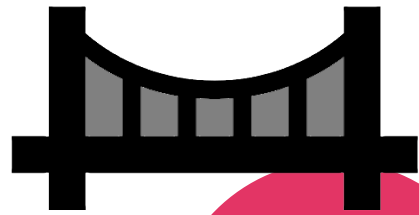
Ben je bereid de onzekerheid echt aan te gaan? Ook als dat offers van je vraagt? Continu nieuwsgierig blijven is niet alleen leuk :-)

In hoeverre is de rol van aanjager/olliemannetje, gefinancierd vanuit overheid, neutraal?

Hoe geef je goed invulling aan wederkerigheid, en gedeeld eigenaarschap?

Digitale ruimtes zijn gemakkelijk toegankelijk, maar en lukt het ook om daar echt de verbinding te maken?

Hoe afhankelijk ben je van de steun die je organiseert (politiek/bestuurlijk)? Wat gebeurt er als een van die mensen zou wegvallen? Blijft je bedding dan nog stevig genoeg?



MONSTERS & KLOVEN verbinden met andersdenken- den



3 MONSTERS & KLOVEN - verbinden met andersdenkenden

Met de stevige bedding en vanuit een veilig en neutraal basiskamp waarin we terug kunnen keren, is het tijd dat we de echte verkenning aangaan. Een gebied in dat we wel kennen, maar willen veranderen. Wij komen met onze nieuwe uitrusting aan in gebieden waar we **niet vanzelf de aansluiting** vinden. We zien kloven tussen onze ambitie en de realiteit die niet zomaar te overbruggen zijn. We zullen er doorheen moeten. Dat betekent enerzijds onze ambitie vasthouden, anderzijds aansluiten bij de monsters die die ambitie lijken te bedreigen en niet hetzelfde voor ogen hebben als wij.

Het is verleidelijk alleen met meer gelijkgestemden verder te gaan. Dan kunnen we veel sneller bouwen. Maar alleen mét die '**monsters**', de andere wereld samen kunnen we door de kloven komen. We **hebben ze nodig** en moeten ze **actief opzoeken**. Mensen die stevig in de systeemwereld zitten, of andere leef- en werkerreinen, maar wel bereid om samen verder op pad te gaan. Mensen die ons net zo goed als monsters zien. Het niet-weten ook samen aangaan, zodat daar ook echt iets nieuws uit kan ontstaan.

Die verbinding gaan we aan door ons eerst **open te stellen voor hún werkelijkheid**. Zoeken naar welke **taal en vorm** nodig is om aan te sluiten en onze belangen te kunnen verenigen. **Nieuwsgierig** zijn naar elkaar, ook als het **spannend** wordt. Dat **lukt niet altijd**. Soms is de kloof te diep op dit punt. Maar het komt er ook op aan: onze **eigen monsters**, onze eigen **aannames** en **patronen**, in de ogen te kijken. Het voelt alsof we hier meer op te geven hebben dan dat we bouwen aan die mooie nieuwe wereld. Gelukkig hebben we onze bedding & basiskamp om af en toe op terug te vallen en samen een nieuwe route te vinden als we ons verslagen voelen! Ook om te zorgen dat we geen apen op onze schouders nemen die niet van ons zijn.

Voorbeeld(en)

Stadswormerij

Van droom naar daad. In de podcast vertelt initiatiefnemer van de Stadswormerij, Edgar van Groningen, over de overheid al 'spelmaker'.

(Half-)producten en tools

Community of Practice (CoP)

In transitieprocessen komen altijd vragen naar boven waar nog niemand een antwoord op heeft. Er is behoefte om ervaringen te delen en van elkaar te leren. Als overheid, maar ook als burgerinitiatief, kennisinstelling of bedrijf, kun je het initiatief nemen om kennis- en leeromgevingen in te richten.

Ketenkaart

"Als we met circulaire economie aan de gang willen, moeten we andere woorden gebruiken. Woorden die door ons brein niet als negatief geïnterpreteerd worden. Ter vergelijking: de taal van de lineaire economie gaat over afval. Dat wordt geassocieerd met problemen, risico's en wantrouwen. De taal van de circulaire economie gaat over grondstoffen. Daarachter hangen andere concepten, ideeën, kansen en samenwerking. Om die andere taal te leren gebruiken, is de Ketenkaart ontwikkeld."

Spanningsvelden & dilemma's

In hoeverre stel je je als initiator/aanjager ook echt wederkerig op? Of houd je teveel vast aan je eigen ambitie en sta je niet meer echt open voor andere perspectieven?

Hoe verhoud je je tot de systeemwereld als daar niet de nodige steun vandaan komt? Succes dankzij of ondanks de systeemwereld? "We zijn nog steeds een prachtig initiatief én toch wel in samenwerking met het ministerie"

Als je tegen je eigen oordelen aanloopt, is nieuwsgierig blijven ingewikkeld. De steun die je in de stappen hiervoor hebt georganiseerd, kan dan ook in de weg staan om je uit te dagen anders te kijken.

Om iets nieuws te ontwikkelen heb je ook andere taal nodig. Tegelijk moet je wel aan blijven sluiten. Taal kan de verbinding met andersdenkenden maken of breken.



GRIP ZOEKEN
anders denken,
anders doen



4 GRIP ZOEKEN - anders denken, anders doen

We hebben bondgenoten gevonden, langzaam groeit het vertrouwen. Ook al is het soms nog een wankel evenwicht, we kunnen gaan bouwen. Onze grootse ambities heel concreet maken. **Klein beginnen helpt** ons om sneller **van praten naar actie** te komen, doordat de inzet en het risico minder groot voelen. We gaan samen **experimenteren**, uitproberen hoe dat werkt. We werken samen met onze nieuwe bondgenoten actief aan pilotprojecten en vormen waar we de gezamenlijke ambitie kunnen **materi-aliseren**, soms ver van de gebaande paden. Intussen kijken we wel vast vooruit: wat kunnen we nu a doen om dit straks goed te **borgen**, een grotere impact te maken?

We lopen nog wel geregeld tegen hoge muren of over losse ondergrond. We leren van de hordes die we tegenkomen. We zoeken samen waar we grip vinden, volgen waar de energie op zit, ook al zijn de stapjes klein. Onderweg verliezen we soms een bondgenoot, anderen voegen zich juist bij ons. Soms komen we in een stroomversnelling, bijvoorbeeld als grote namen zich aan ons project verbinden. Heerlijk! Vaste routes uitstippelen heeft geen zin, het **gebied is hier echt onontgonnen**. Voor ons allemaal, lineair of circulair. Hier **botsen belangen** en/of **komen ze samen**. Daar zijn we samen verantwoordelijk voor. Als het lukt, blijken wat monsters leken ineens onze bondgenoten te zijn. Zo komen we verder!

Onze ambitie blijft ons ijkpunt, maar het proces, de wegen die we samen begaan, zijn minstens zo belangrijk als de inhoud. Ook nu hebben we regelmatig iets van onze ambitie los te laten, om een andere weg uit te zoeken en na te gaan waar dat ons brengt. Wat helpt, is als we ons steeds afvragen: wat is NU nodig? Soms is dat wat inleveren op ambitie of doelen, en meer zakelijkheid en pragmatisme toevoegen om stappen te zetten.

Wat is het soms lastig om tevreden te zijn met de kleine stappen die we zetten! Onze maatjes helpen ons ook hier weer om het in perspectief te zetten. Te zien hoe het voor ons soms voelt als een kleine stap, maar het vanuit de oude wereld soms een grote stap kan zijn. We helpen elkaar om ook die kleine successen te vieren. We zetten stappen die verbonden zijn aan de (steeds meer gezamenlijke) ambitie, en dat is waar het nu om gaat.

Voorbeeld(en)

Restart

Re-START staat voor opnieuw beginnen. Ze helpen jongeren die niet meer naar school willen of kunnen naar werk. Dat doen ze het liefst samen met 'circulaire' bedrijven.

Tiny Cabin - Samen ervoor gaan staan-

Hoe zorg je ervoor dat theorie en praktijk, droom en werkelijkheid voortdurend gelijk oplopen? Bij het maken van het natte teeltenhuisje (een tiny house) is het werken met een bouwteam een cruciale succesfactor geweest.

Emergis

Rijkswaterstaatgebouw als donor voor nieuw gebouw GGZ-instelling Emergis. Niet alleen dat is een nieuwe aanpak, ook hoe het projectteam zelf opereerde was nieuw.

(Half-)producten en tools

Circulair werken 'SMART maken'

Het werken aan kringlopen vraagt om te werken in kringlopen. Welke principes/condities heb je dan te organiseren met elkaar?

Aanpak Greenchange

Stappenplan om samen aan een keten te bouwen en tot een nieuwe circulaire manier van werken te komen. De aanpak helpt om de grote ambitie stap voor stap inzichtelijk te maken en voor elkaar te kunnen krijgen.

Next Economy Aanpak

Integrale aanpak voor het verhogen van economische waarde, door het verbeteren van de maatschappelijke waarde.

Spanningsvelden & dilemma's

Individen, bedrijven, gemeentes, provincies en rijk hebben allemaal met andere tijdlijnen te maken als het gaat om waar ze op in willen en kunnen stappen. Het is met elkaar zoeken hoe je blijft werken aan doelen op heel lange termijn, terwijl het op korte termijn ook belangen moet dienen om het werkend te krijgen.

Groot & klein: klein is nodig om uit de startblokken te komen, groot is nodig om te borgen & versnellen.

Goede afspraken maken, opdrachtgeverschap invullen, en tegelijk samen verantwoordelijk blijven voor het geheel.

Is er wel voldoende draagvlak en ruimte om het anders te doen dan in de organisatiestructuur en -rituelen van overheden?



VERANKEREN naar een nieuw normaal



5 VERANKEREN - naar een nieuw normaal

We hebben het gedaan! Een prachtig plateau bereikt. Projecten die we mee hebben kunnen nemen krijgen vaste grond onder de voeten. De ambitie reikt verder. Sommigen van ons gezelschap haken zich hier los van hun project en gaan op zoek naar nieuwe uitdagingen. Het avontuur lonkt alweer. Maar niet zonder de resultaten die we nu hebben bereikt te verbinden met die grotere ambitie. **Van losse initiatieven naar echte transitie.** Op sommige plekken gebeurt het vanzelf, wanneer waar we mee bezig zijn meer gangbaar wordt in de samenleving, overheid en organisaties. Als we dat bereiken, merken we ook dat steeds meer lukt.

Het is **niet waar we zelf het best in zijn**, wij zijn meer de pioniers. Maar we snapten dat het **belangrijk** is. We moeten zoeken naar **verbindingen** met gevestigde partijen, platforms, namen en organisaties die onze ervaringen kracht bijzetten. Wat zijn grote bewegingen of maatschappelijke opgaven waar we ons aan kunnen verbinden, vanuit de principes die onze voorbeelden zichtbaar maken? Maar ook moeten we blijven zoeken naar hoe we de circulaire doelen duurzaam kunnen (blijven) verbinden aan bijvoorbeeld zakelijke doelen, of zelfs in business cases of value cases. De kliffen zijn soms steil, houvast ontbreekt. We tasten regelmatig opnieuw in het duister en moeten **stappen terug** doen: hebben we wel de juiste mensen aan boord (stap 3), wat doen we zelf wel en niet handig (stap 1 en 2)?

Intussen willen we onze **verhalen delen**, de weg die we hebben afgelegd aan anderen vertellen. De **lessen** die we hebben geleerd overdragen, zoals we ook met dit reisverslag doen. Zodat anderen steeds weer beter beslagen ten ijs komen en onze ontdekkingen weer verder **aanvullen**. Net zolang tot we het niet meer nodig hebben. Ooit bereiken we dit 'nieuwe normaal', waar we nu van dromen maar waar we ook van weten dat we op voorhand niet kunnen weten hoe het eruit gaat zien. Niet als we echt, samen met anderen, de kloof doorgaan.

Voorbeeld(en)

Betonconvenant Woerden

De gemeente Woerden heeft als lid van de U10 (samenwerkende Utrechtse gemeenten) het betonconvenant Utrecht ondertekend. Hoe ga je hier in je dagelijkse werk uitvoering aan geven als projectleider Realisatie & Beheer.

Zonnedak en slim laadplein

Dit project heeft gezorgd voor ruimte in regelgeving (aanpassing bestemmingsplan) en inspireert ook andere energiecoöperaties op te gaan schalen (samen met bewoners). Inmiddels worden er meerdere zonnedaken en laadpleinen in NL gerealiseerd door andere coöperaties.

Zeeuwse aanpak Circulaire economie: 'Van gebouw naar gebied'

Richard van Breemen beschrijft op persoonlijke titel het proces hoe hij binnen én buiten de provincie aan de slag is gegaan met circulaire economie vanaf juni 2013. Bewust in de ik-vorm, omdat het zijn verhaal is. Hoe bouw je vanuit concrete praktijken aan opschaling?

(Half-)producten en tools

Verbinding tussen lineair en circulair systeem

Dit beeld laat zien hoe het "speelveld" eruit ziet van beide werelden: de praktijk die graag circulair wil gaan werken tegenover het huidige (lineaire) systeem waar er nog geen ruimte voor is.

Train de trainer Circulair Bouwen

Hoe zorg je ervoor dat regionale en landelijke kennis gaat stromen vanuit 'ons kent ons'?

De waarde van ambassadeurskracht in de publieke arena

Ambassadeurskracht: een aanpak van 10 succesfactoren. Wat werkt en wat niet werkt in de samenwerking van actoren in en tussen organisaties in complexe maatschappelijke opgaves.

Spanningsvelden & dilemma's

Hoe stimuleer je als overheid, zonder dat je het zelf bedenkt?

Je hebt te maken met wet- en regelgeving, wat per definitie gestold verleden is. Terwijl je bezig bent met innovatie, gericht op toekomst.

Hoe blijf je de bruggetjes slaan tussen wat je aan het ontwikkelen bent en de bestaande wereld?

Hoe borg je dat er in de geest van de resultaten wordt gehandeld, en niet naar de letter?